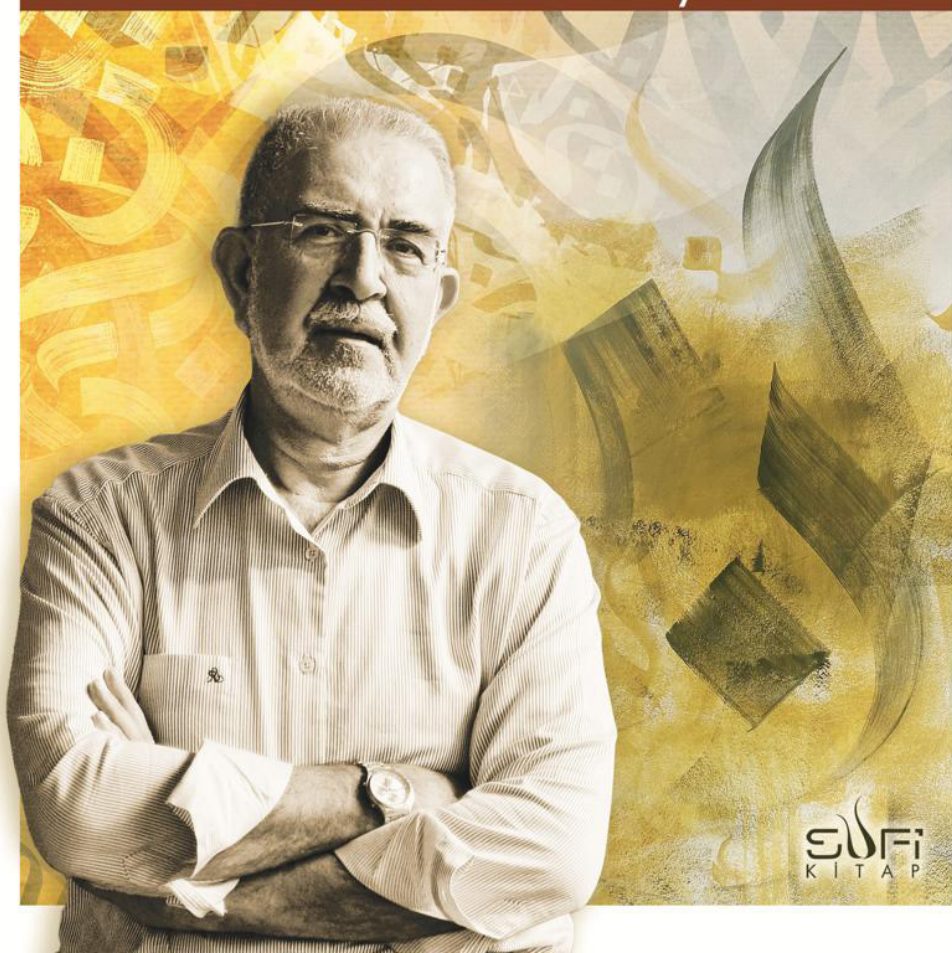

Müslümanlık ince İnsanlıktır

Ö. TUĞRUL İNANÇER

SUFI
KİTAP

ÖN SÖZ

Ömer Tuğrul Efendi, Hakk’a vâsıl olalı neredeyse üç yıl geçti. O tok ve gümrah sesi, mehib bakışları, uzun boyu ve ara ara zuhur eden celalli halleriyle ismiyle müsemma bir “Ömerî” idi. Merhum Muzaffer ve Safer Efendiler ile Cerrahî yoluna süluk etse de aslında neseben İsmail Hakkı Bursevî Hazretlerine dayanıyordu ve bir “tasavvuf ocağında” gözlerini dünyaya açmıştı. Hayatının neredeyse son çeyrek asrını ise üç asırlık Cerrahî Âsitâne’sinin irşad makamında geçirdi. Sayısız zikirler, ihtifaller, içtimalar, sohbetler, konferanslar, TV ve radyo programları ve son yıllarda hepimizin gündemine giren “zoom” toplantılarıyla hep Hakk’ın nâtıkı ve nâşiri oldu. Hakîm isminin tecellisiyle konuştu, anlattı, izah etti, sorulara cevaplar verdi. Koca bir Osmanlı hasılası olan Bursa’nın o çınar ağaçlı mavera tûtsülü camilerinde, tekkelerinde, mekteplerinde, çarşısında, pazarında ve konaklarında şahsiyeti gelişirken, İstanbul’da Darülfünun’da hukukçu kimliğini iktisap etti. Kırk yıllık iş deneyimi ve genç yaşta tanıştığı Cerrahî pirleri ve dervişlerinin de himmetleriyle Halvetîliğin ana umdelerini hayatına ve çevresine ışık hüzmeleriyle dağıttı ve artık kendisine “anlat” dediklerinde de eskilerin müthiş ifadesiyle “intak-ı Hakk”

oldu. Hiçbir zaman halktan, dostlarından, yârânından ve insanımızdan kopmadı. İnsanların içinden bir insan oldu, kimseye “bâr” olmadan herkesin derdine derman olmaya çalıştı.

İşte elinizde tuttuğunuz bu eser de onun Hakk’a ayine nutuklarından bir demet sunmakta... Halkın içinde Hakk ile beraber olan bir “er”in ve bir mürşidin Müslümanlara müteveccih altın öğütlerinden bir tuhfe... Tuğrul Efendi madden göçse de manen içimizde ve hâlâ irşat etmeye devam etmekte. Bu kez hepimizin gündelik yaşantısında karşılaştığı ya da boğuştuğu birtakım sosyal, ekonomik, kültürel soru(n)larımıza cevaplar vermekte. Müslümanların dünyadaki meselelerinin ve problemlerinin kaynağını “Muhammedsiz”likle açıklayan Tuğrul Efendi merhum aslında bize asırlardan beri tekke ve zaviyelerde damıtıla damıtıla büyük bir incelik ve tezyinata ulaşmış olan beşeri münasebetlerin mahiyetini ve ideal tezahürlerini de duyurmakta. Evlilik meselesinden faize, ana baba hakkından evlat hukukuna, ibadet ahlakından sosyal ve içtimai sorumluluklara, ekonomik düzenden Müslümanın para ile ya da fakirlikle olan imtihanına, adalet ve zulüm kavramlarına kadar pek çok konuda zihinlerin dağınıklığını ve keşmekeşliğini dağıtırken her zamanki gibi dikkatlerden kaçan, galat haline gelmiş kimsenin ses çıkarmadığı yanlışları da nev-i şahsına münhasır o “uyarıcı” üslubuyla tashih etmekte. Öyle görünüyor ki inşallah daha nice eserler ile Hakk’a nâtık ve inancının “er”i olmaya devam edecektir. Cenab-ı Hakk makâmını âli eylesin, eserlerinden istifade etmeyi de bizlere nasip eylesin.

Sufi Kitap

İSLÂMİYET VE MÜSLÜMANLAR

Edep

Rabbu'l-Âlemîn'den kendi nefesine kadar uzanan bütün bir yelpazenin tamamına edepli davranmak durumundayız. Kur'ân-ı Kerim, edebin ehemmiyetini her yerinde vurgular; ama özellikle, kolay bulunması bakımından, edep Hucûrât Sûresi'nin ilk âyetlerinde anlatır. Orada bir misal vardır: “Sesinizi, Peygamber'in huzurundayken O'nun sesinin üstüne çıkarmayın; yüksek sesle konuşursanız, bunu bile edepsizlik sayarım. Ve ‘Amellerinizi yok farz ederim’ buyurur.”¹ İşte edep budur; yani karşındakine terbiyeli davranmaktır. Bu karşındakine sen de dahilsin; kendi kendimize bile...

Edep Arapça bir kelimedir, elif, dal ve be harflerinden oluşur; bunu Türkçede çok güzel anlatmışlar. Bu harfleri tek tek “E,de,be” şeklinde yazarsak *eline*, *diline*, *beline* sahip olmak ortaya çıkar. Elin hayra, yetim başı okşamaya uzanacak; bir ihtiyarın, bir hanımın yükünü taşımaya uzanacak, “Elindeki torbalarına yardım edeyim,

1 Hucurât 49/2.

teyzeciğim.” diyeceksin. Sadaka vermeye uzanacaksın -gizli ve âşikâr olarak- bunlara uzatacağsın elini.

Çalmaya uzatmayacağını elini; tokat atmaya, yumruk atmaya uzatmayacağını. Müdafaaya uzatabilirsin; müdafa serbesttir. Dilinle hayır konuşacağını. Güzel konuşacağını; kırıcı olmayacağını. Güzel kelime kullansan dahi kırıcı olmayacağını, çünkü lisanlarda öyle incelikler vardır; güzel kelimelerle adam kırılır, bazen kaba kelimelerle sevilir. Kelimelerin mahiyeti değil; kullandığın niyet önemlidir. Şükredeceksin, hamd edeceksin. Dedikodu yapmayacağını, iftira etmeyeceksin, yalan söylemeyeceksin. İşte edep bunlardır.

“Bel” genellikle cinsiyeti ifade eden bir kelimedir. Cinsî kuvvetini, erkek-kadın, helâlden gayrısına kullanmayacağını. “Karı-koca birbirlerine sevgi ile baktıklarında kıyamete kadar melek sevap yazar.” buyurur Efendimiz.

Eline, diline, beline dediğin zaman, bütün azaların da işin içine girer. Bir yerde dedikodu yapıldığında ona mâni olabiliyorsan susturabiliyorsan susturmalısın. Eğer susturamıyorsan kaçıp gitmelisin. Gözün hayra ve güzele bakacak. Güzel nedir? Nefsinin hoş gördüğü değil, Allah'ın “güzel” dediğidir. Meselâ, Kâbe'yi seyretmek... Hiç tavaf yok, namaz yok, Kur'ân yok; oturarak ya da ayakta durarak sadece Kâbe'ye bakman, müstakil bir ibadettir. Bunun gibi bir yer daha vardır: Uhud Dağı. Uhud Dağı'na, özellikle Medine istikametinden, güney yamacına doğru bakmak, ibadettir. Oturdun, bir şey yapmana lüzum yok. Kur'ân okusan, tesbih etsen de olur ama bunlar ekstra. Sadece bakmak, ibadettir.

“Dağa bakmak ibadet olur mu?” Rasûlullah Efendimiz'i tanır-san, olur. Bunlar hep edeptir.

Mesnevî-i Şerîf'in daha başlarında Hazreti Mevlânâ “Edebi olmayan, Allah'ın lütfundan mahrum kalır.” diye söyler. “Edebest,” yani “edeptir” redifli bir gazelinde de uzun uzun edebi anlatır. Fakat elbette edebe bizi muvaffak kılacak olan Rabbu'l-Âlemîn'dir.

Dergâhlarda, özellikle kapıya yakın bir yerde ya kapının tam karşısında ya da kapının üstünde “Burada daha edepli olunuz.” manasına gelen “Edep yahu” levhası asılır. Herhangi bir şekilde terbiyesizlik ya da kaba hareket edenler de bu sözle nazikçe uyarılmış olurlar. Dergâh terbiyesi çok ince bir terbiyedir. Zaten Müslümanlık ince insanlıktır; dervişlik ince Müslümanlıktır.

Tasavvuf bugünün insanına ne söyler?

Tasavvuf, bugünün insanına en büyük ihtiyacı olan şeyi söyler: Sevginin nasıl talim ve meşk edileceğini öğretir. Bugünün insanı sevgisizliğin belasına tutulmuş hâlde. Daha ne yapsın tasavvuf? Sevgi olduğu zaman her şey hallolur zaten. Kişi sevdiğine karşı saygısızlık yapabilir mi? Gerçekten seviyorsa yapmaz. O hâlde saygıyı talim etmenin âlemi yoktur. Sevgiyi öğrettiğimizde saygısızlık zaten ortadan kalkacaktır.

Bugün sorulması gereken başka bir soru var: Bugünün insanı, dünün insanından ne kadar farklıdır? Evvelâ bunun bir tespitini yapmak lazım. Eskinin de aleti vardı ama bugünkü gibi değildi. Bugün düğmelere basarak her bilgiye ulaşabilen bir nesil var. Hazreti Google'a soruyorsun, her şeyi getiriyor ayağına. Ama mesele şu ki, bilgiye ulaşmak kolaylaştıkça öğrenme zahmeti azaldı. Eskiden bir bilgiye ulaşmak için kütüphanelere giderdin, raflar dolusu kitap karıştırırdın, o bilgiyi elde etmek için bedenini, zihnini yorardın. Bugün ise oturduğun yerden düğmeye basıyorsun. Peki, bu mu ilerleme?

Üstelik ulaşılan bilginin sıhhati de tartışmalı. Elde edilen her bilgi doğru mu? Meselâ birisi çıkıp “Hazreti Peygamber’in sandukasının fotoğrafı” diye yazmış. Ama o fotoğraf, Hazreti Mevlânâ’nın sandukası. Ne Rasûlullah Efendimiz’in sandukasını biliyor ne Mevlânâ’ninkini... Bunu tenkit ettiğimizde ise “Efendim, internetten aldık.” diye cevap veriyor. İşte burası önemli. Bilgiye ulaşmanın kolaylaşması, cehaleti ortadan kaldırmaz. Cahile internet de bir şey söylemez.

Bugünün insanı, tasavvuftan uzak kaldığı için benliğiyle hareket ediyor, kendini dünden daha ileri zannediyor. Ancak bu “ilerleme” dediğimiz şey, yalnızca bedenın daha az yorulmasını sağlayan aletlerden ibaret. Eskiye baktığımızda ninelerimiz dere başında tokmakla annelerimiz tekne de yıkıyordu çamaşırları. Şimdi ise biz bir düğmeye basarak çamaşır yıkıyoruz. Peki, çamaşır hep yıkanmıyor muydu? Yıkaniyordu. Tek fark, bedenimizin daha az yorulması. Bugün kurutma makinesi var, çamaşır asıp toplamak bile zahmet geliyor. Matbaa icat edildi; yoksa bu kadar yazı nasıl yazılırdı? Eskiden müstensihler yazardı, şimdi basıyor-sunuz tuşa, yazı çıkıyor. Eskisi gibi olsa nüfusun yarısının yazıcı olması gerekirdi.

Bugünün insanı, dünün insanından farklı değil. Yalnızca kullandığı aletler farklı. Ve tekrar ediyorum, bu aletler hep bedenın rahatına yönelik. Peki insan bedenden mi ibaret? Değil elbette. Öyleyse eskiler bizden daha mı az değerli? Hayır. Onlar bizden daha mı az ruh terbiyesine muhtaçtı? Hayır. Asıl muhtaç olan biziz. Çünkü bizde sevgi yok.

Niçin Hazreti Mevlânâ’ya dünyanın her yerinden rağbet var? Bunun cevabını herkesin zihninde tutması lazım. Bazıları sanıyor ki, merasimi bilindiği için Mevlânâ’ya ilgi var. Hayır. Asıl mesele şu: Hazreti Mevlânâ kadar sevgiyi terennüm eden, aşkı bu kadar

açık ve derin anlatan bir zat yok. Diğer tasavvuf büyükleri bile aşk konusunda onu zirve kabul ediyor. İşte bugünün insanının en çok muhtaç olduğu şey de budur: sevgi. Çünkü sevgi olmadan insan ne ruhunu tanıyabilir ne de hakikate yaklaşabilir. Sultânü'l-Âşîkîn denilince akla Hazreti Mevlânâ gelir. Öyleyse sevgisiz insanlardan oluşan bir topluluk hâline geldiğimiz farkına varmamız lazım. Ve işte bu yüzden, biz bugünün insanları olarak tasavvuf terbiyesine dünden çok daha muhtacız.

Sözün (ahit) Kutsallığı

İnsan hayatının dünyada annesinden ayrılıp toprağa girmesiyle sınırlı olmadığını, “Ol” emriyle yaratıldığını ve bu emirden sonra da ebediyen ancak değişik boyutlarda ve değişik hâllerde yaşayacağını biliyoruz. Bu, bu zamana kadar vâki olan en yüksek yaşamın şimdiki yaşam olduğunu ama bundan sonra ebedî yaşamın geleceğini gösterir.

“Ol” emriyle birlikte bir başka boyutta, ruh boyutunda var olduğumuzu söylüyoruz. Bunu tam manasıyla kavradığımızı iddia etmek mümkün değil. Kavrayanlarımızın da bunu dile getirmesi mümkün değil, çünkü bu, dile gelecek bir şey değil. Bu, ancak sezgimiz ölçüsünde anlaşılır. İşte o ruh boyutundayken, âlem-i ervâh denen âlemde, Rabbimizin huzurunda onunla bir ahitleşmemiz oldu. Bir sözleşme akdettik. Rabbimiz bize “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” diye sorduğunda “Belâ, evet, Rabbimizsin.”² dedik. Peki, Rab ne demektir? Rab, tanrı demek değildir. Öncelikle bunu öğrenmemiz lazım. Rab, günlük hayatta artık yaygın kullanılsa da eskiden sıklıkla kullanılırdı. Selçuklu ve Osmanlı saraylarında atabey, lala gibi mürebbiler bulunurdu; günlük hayatta ise dadı, tayfa gibi isimler alırdılar. Mürebbi, terbiyecisi anlamına gelir ve

2 A'râf 7/172.

aynı kökten gelen Rab kelimesi de terbiyecisi demektir. Ancak âlemlerin terbiyecisi, Rabbu'l-Âlemî, yalnızca Allah'tır. Dolayısıyla “Ben sizin terbiyeciniz değil miyim?” diye sorulduğunda biz Rabbimize “Evet” dedik.

Terbiyecisi, emirler veren bazı yasaklar koyan demektir. Ama bunları bizi yükseltmek, yüceltmek için yapan demektir. Daha sonra peygamberlerle size ulaştıracağım tebliğlere uyacaksınız, demektir. İşte o tebliğlere uyanlar ahde vefakârdır, uymayanlar asidir. İnsan, yeryüzünde Allah'ın halifesi olduğundan, bir insana verilen sözün de aynen Allah'a verilen söz gibi mütalaa edilip mutlaka tutulması lazımdır.

Mehmet Âkif Bey çok dindar, dinini derinlikleriyle yaşayan bir zattır. Estetikten, incelikten de nasiplendiği için, Müslümanlığın ve Müslümanların İslâm'a yakışmayan bazı hâllerinden şikâyetçi olmuştur. Bunu bazı kaba saba insanlar maalesef anlamıyor. Çok ciddi, dindar bir zattır, sofu da zannetmeyin. Çünkü âlimden sofu olmaz, âlimden ciddi Müslüman olur. Sofudan kastım, sadece görevlerini yaptığı zannında olup sosyal hayata ehemmiyet vermeyen ham sofular. Ham sofuluk makbul değildir. Hamlıkları olgunlaştığında makbul olurlar inşallah.

Kandilli Rasathanesi Müdürü Fâtin Hoca, Âkif Bey'in çok yakın arkadaşısıdır. Fâtin Hoca İstanbul'da Üsküdar'da Tunusbağı'nda, Âkif Bey de o sırada Beylerbeyi'nde oturmaktadır. Bir gün sözleşmişler, “Falanca gün burada buluşalım, falan yere gidelim.” diye. O gün de şiddetli yağmur yağmış, tufan kopmuş. Fâtin Hoca “Yahu ta Beylerbeyi'nden Tunusbağı'na kadar gelemes Âkif Bey, ben dışarı çıkayım biraz.” diye düşünmüş. Biraz sonra çat kapı, Âkif Bey gelmiş. Fâtin Hoca'nın kızı açmış kapıyı:

“Buyurun Âkif Bey Amca.”

“Baban yok mu kızım?”

“Kusura bakmayın, bir yere gitti. Bu havada gelmezsiniz zan-netti.”

Âkif Bey'in yüzü değişmiş: “Daha ölmedim ki sözümden cay-yayım.” demiş. Âkif Bey, iki sene Fâtin Hoca'yla konuşmamıştır. “Benim sözümü tutmayacağımı nasıl düşünürsün?” diye. Söz vermek böyle bir şeydir. Ölürsem gelemem ama yağmur yağıyor. Yağmur yağıyorsa taş mı yağıyor, ne olacak yani? Söz verdim. Çünkü o zaman cep telefonu yok, haber verme imkânı yok.

Bakın, Bursa'da benim çocukluğumda Ulu Camii'nin minare-sinin dibinde -Allah rahmet eylesin- ayakkabı tamircisi Ali Efendi Amca vardı. Meşhur Bursa Kapalıçarşı yangınından sonra Erkek Lisesi taraflarında yine bir dükkân açtı. Çok tatlı sohbet ederdi. Ben o zaman okula gidip geliyordum. Ayakkabılar tamir edilirdi o günlerde, şimdiki gibi atılmazdı. Bu nimetlerin kıymetini bilmek lazım... Tamire gittiğimde bir şey götürüp getirdiğimde dükkânda birkaç kişi olur, bir yandan da konuşurlardı. Hiçbir şey anlamazdım ama çok büyük lezzet alırdım bu sohbetlerden.

Sonra öğrendim ki o zat, ayakkabı tamircisi Ali Efendi Amca, Dağıstan'dan göçmen olarak gelmiş ve orada bir Nakşibendi şey-hine bağlıymış. Oradan aldığı feyizle öyle güzel sohbetler yapardı ki benim gibi çocuklar bile anlamasa da lezzet alırdı. Büyükle-r zaten anlıyordu. Ama Ali Efendi Amca bir türlü zengin olamıyordu. Hâlbuki çalışkan bir adamdı. Sabah namazını Ulu Camii'nde kılar, dükkânını açar, yatsıyı kıldıktan sonra dükkânını kapatırdı. Ali Efendi Amca, “Ben niye zengin olamıyorum bu kadar çalışmama rağmen?” diye düşünmüş. Sonra birine, rüyamda büyük bir zat zuhur etti, bana şöyle dedi diye anlatmış: “Aliciğim, evlâdım, kardeşim, çok çalışıyorsun ama ayakkabı getiriyorlar, ‘Ne zaman geri alırsız?’ diye soruyorlar, sen insanları kırmamak için erken bir

vakit söylüyorsun. ‘Salı öğlen gel,’ diyorsun. Ama sen ayakkabıyı salı günü öğlene yetiştiremiyorsun. İnsanlar geliyorlar o vakitte almaya, ‘Aman kusura bakma olmadı, akşamüstü gel veya yarın gel,’ diyorsun. Sözünü tutmuyorsun, bu yüzden zengin olamıyorsun.’ dediler. Beni böyle ikaz ettiler rüyada.” Söz vermenin ne kadar önemli olduğunu anlatabilmişimdir inşallah.

Söz, Cenâb-ı Allah’a verilen “Belâ” (evet) tasdiki manasındadır. Belâ, “hak edilen ceza” manasındaki belayla karışmasın, o başka bir kelimedir. Cenâb-ı Hakk’a verilen sözün tutulması, yeryüzünde Halifetullah olan Hazreti İnsana verdiği sözün tutulmasıyla eşittir. Rasûlullah Efendimizin lakabı “el-Emin”dir. Bu lakabı ona verenler müminler değil, müşriklerdir.

Bir hikâye anlatılıyor ama hadisenin ince noktası atlanıyor. Hicret akşamında Efendimiz, Hazreti Ebû Bekir ile Medine’ye ters istikamete Sevr Mağarası’na gidecektir; yatağında Hazreti Ali yatacaktır. Ayrıca, Efendimiz kendinde olan emanetleri de Hazreti Ali’ye bırakmıştır. “Bunları sahiplerine verirsın,” demiştir. Peki, bu emanet sahipleri kimlerdir? İşte burası atlanıyor.

Efendimizin hicreti sırasında Mekke’de hiç Müslüman kalmamıştı ki Hazreti Osman ve Hazreti Ali hâriç. Kimin emanetini kime verecek? Kâfirler, müşrikler, Muhammed Mustafa’dan başka emanet verecek emin adam bulamıyorlar. Rasûlullah Efendimiz, “Mademki bana inanmıyorsunuz, ben de emanetinizi kabul etmiyorum.” diyor. Efendimizin yüceliğini anlatabiliyor muyuz? Anlayabiliyor muyuz? Bunlar hiç konuşulmuyor. Emanet almak ne demek? “Ben bunu sana iade edeceğim.” diye söz vermek demektir. Rasûlullah sözünden dönmez.

Bu sözden dönmeme, ahitten caymama meselesinin Efendimizin Asr-ı Saadetinde müesses hâle bîatlarla gelmiştir. Akabe ve Rıdvân Biatleri. Nedir o bîatlar? Efendimizin elini tutup “Nef-

simden, canımdan, çoluğumdan-çocuğumdan, malımdan, her şeyimden seni daha muazzez tutacağım. Senin için bütün bunları feda ederim yâ Rasûlallah,” diyerek söz vermektir. Böylece bu kişiler, Ehl-i bîat olmuşlardır.

Huneyn’de, Mekke’nin fethinden sonra Müslümanlar biraz ferahlamıştı. Orduda henüz Müslüman olmamış müttetikler de vardı. Malzeme bol, ordu kalabalık. Müslümanlar “kuvvetliyiz” diye biraz kendilerine güvendiler. Ama düşman yüklenince bir bozgun başladı. Efendimiz, Hazreti Abbas’a dedi ki: “Amca, bağır, ehl-i bîat, nereye gidiyorsunuz?” Hazreti Abbas, çok gür sesli bir zat. “Ey ehl-i bîat, nereye gidiyorsunuz? Ne söz vermiştiniz?” diye hatırlattı. Bakın, “Müminler, nereye gidiyorsunuz?” demiyor, “Ehl-i bîat, söz verdiniz siz, nereye gidiyorsunuz?” deyince ehl-i bîat toparlandı. Geri döndüler ve düşmanı püskürttüler. Efendimizden sonraki tarikatlardaki bîat müessesesi de bu şekildedir. Ne yazık ki şimdi bu bîat kavramının bazı siyasî ağızlarda anlaşılmadan kullanıldığını görüyoruz ve bir Müslüman olarak üzülmüyoruz. Kurumları yanlış yerde, yanlış gayeler için kullanmak, yanlış neticelere götürür. Bîat, Rasûlullah Efendimizin bir fiilidir. Bir siyasî meseleye âlet edilecek ucuzlukta değildir.

Ahdi bozmak, gayr-ı İslâmîliğin alâmetlerinden biridir. Hudeybiye’de de Efendimiz, akitleşme meselesinde sözünden dönmemiştir. Müslümanlar ile gavurlar arasında yapılan akitleri hep gavurlar bozmuşlardır. Bunun tarihte örneği çoktur.

Allah, önce kendimize, sonra kullarına verdiğimiz sözlerden caydırmasın.